

Social Work & Education

©SW&E. 2026

УДК 364-787.24:355.1-057.36

DOI: 10.25128/2520-6230.26.1.2

Аліна ДУЛЯ,

доктор філософії, старший викладач
кафедри соціальної педагогіки та
соціальної роботи a.dulia@kubg.edu.ua
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9067-4820>

Марина ЛЕХОЛЕТОВА,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи²;
m.lekholetova@kubg.edu.ua
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-4055-991X>

Тетяна СПІРИНА,

кандидат педагогічних наук, доцент,
кафедра соціальної педагогіки та
соціальної роботи³;
t.spirina@kubg.edu.ua
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-0287-7343>

Світлана САПІГА,

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи⁴;
s.sapiha@kubg.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9805-5381>

1, 2, 3, 4 Факультет психології, соціальної
роботи та спеціальної освіти, Київський
столичний університет імені Бориса
Грінченка, м. Київ, Україна
Статус статті:

Отримано: січень 25, 2026

1-шерецензування: березень 14, 2026

Прийнято: березень 30, 2026

Дуля, А., Лехолетова, М., Спірина, Т.,
Сапіга, С. (2026). Соціальна адвокація у роботі
з сім'ями військовослужбовців в Україні. *Social
Work and Education*, Vol. 13, No. 1. pp. 22-38.
DOI: 10.25128/2520-6230.26.1.2

СОЦІАЛЬНА АДВОКАЦІЯ У РОБОТІ З СІМ'ЯМИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ

Анотація. Актуальність дослідження зумовлена збільшенням кількості сімей військовослужбовців, які перебувають у вразливому стані через численні проблеми, з якими вони зіштовхуються за час повномасштабного вторгнення в Україну та необхідністю характеристики форм соціальної адвокації для їх вирішення. Метою статті є виокремити проблеми сімей військовослужбовців та схарактеризувати форми соціальної адвокації у роботі з сім'ями військовослужбовців.

Виокремлено 7 груп проблем сімей військовослужбовців в Україні (психологічні, сімейні та міжособистісні проблеми, проблеми з вихованням та розвитком дітей, соціальні, фінансові, побутові, правові та адміністративні). Формами соціальної адвокації для вирішення проблем сімей військовослужбовців в Україні визначено такі: індивідуальна адвокація; дослідження та розробка політики; лобювання та прямий діалог з представниками влади; організація міжсекторної взаємодії та діалогових майданчиків; просвітницька адвокація та мобілізація громад; розвиток лідерського потенціалу та агентності сімей військовослужбовців; співпраця із засобами масової інформації; коаліційна адвокація та мережева взаємодія; підтримка організацій громадянського суспільства; зміна соціальних норм і поведінки; правова (юридична) адвокація; моніторинг і підзвітність. Встановлено, що соціальна адвокація у роботі з сім'ями військовослужбовців потребує комплексного підходу, що передбачає поєднання різних форм соціальної адвокації, координації зусиль державних органів та громадських організацій, професійної підготовки соціальних працівників та розвитку адвокаційного потенціалу самих сімей військовослужбовців.

Ключові слова: вразливі групи населення, сім'ї військовослужбовців, соціальні послуги, соціальна адвокація, форми соціальної адвокації, коаліція, міжсекторна взаємодія, прийняття рішень.

ВСТУП

За даними Global Firepower Index, на 12-му році війни з Росією, Україна посідає шосте місце серед армій світу за кількістю діючих військових. Зокрема, з 2015 року цей показник зріс приблизно з 250 тисяч до майже 900 тисяч військових станом на 2025 рік (880 тисяч) (Семенова, 2025), відтак збільшується і кількість сімей військовослужбовців, які перебувають у вразливому стані через численні проблеми, з якими вони зіштовхуються (психологічні, соціальні, економічні та правові). Це актуалізує питання соціальної адвокації у роботі з сім'ями військовослужбовців в Україні, зокрема, вибору форм соціальної адвокації для вирішення проблем сімей військовослужбовців, забезпечення доступу до необхідних послуг та захисту їхніх законних прав на різних рівнях, що є важливим кроком до покращення якості їхнього життя та забезпечення соціальної справедливості.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Українські науковці активно досліджують проблеми та особливості соціальної роботи з військовослужбовцями та членами їхніх сімей. Зокрема, А. Дулею, В. Лютим здійснено класифікацію різних груп отримувачів соціальних послуг за ознаками соціальної дезадаптації, виключеності та вразливості й визначено, що сім'ї військовослужбовців належать до вразливих груп населення; О. Коваленко, К. Петровською проведено оцінку потреб та аналіз проблем сімей військовослужбовців; С. Бойко, І. Трубавіною, схарактеризовано сім'ї військовослужбовців та звернено увагу на необхідність використання особливої етики у спілкуванні та соціальній роботі з сім'ями військовослужбовців; О. Касьяною, Г. Козловою та Т. Лазоренко досліджено психологічні особливості горювання з метою розроблення ефективних методик підтримки осіб, які пережили невиправну втрату, що нажаль має місце під час збройного конфлікту; Н. Ломоносовою, Ю. Назаренко та А. Хелашвілі схарактеризовано соціальні послуги для ветеранів та ветеранок і обґрунтовано виклики з якими зіштовхується громада у наданні цих послуг; А. Сидоренко, В. Циганок досліджено особливості соціального захисту членів сімей військовослужбовців в Україні та зроблено висновок про відсутність єдиного підходу до правового регулювання соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей (Циганок, 2023) і для покращення соціального становища членів сімей військовослужбовців необхідне вдосконалення їх соціального захисту (Сидоренко, 2023).

Окремої уваги, у контексті соціальної адвокації вразливих груп населення, заслуговують дослідження в яких науковцями розкрито: особливості підготовки соціальних працівників до адвокаційної діяльності та представництва інтересів (С. Калаур, М. Лехолетова, Т. Лях, Н. Олексюк, Г. Олійник, Л. Петришин) й підкреслено, що ефективність здійснення адвокаційних кампаній залежить від наявності у соціальних працівників, які працюють із вразливими групами населення навичок посередника, агента змін, організатора або координатора дій спрямованих на здійснення впливу на певних осіб або організації, що приймають рішення, експерта з питань контролю дотримання чинного законодавства, прав та свобод (Лехолетова, Лях, 2020; Соціальна робота..., 2023); зміст соціальної адвокації, алгоритм організації та проведення успішної адвокаційної кампанії із

представництва інтересів й охарактеризовано інструменти соціальної адвокації прав та інтересів вразливих груп населення (М. Лехолетова, Т. Лях, А. Перфецька, В. Петрович, А. Спирін, Т. Спіріна, О. Надута-Скринник); закономірності прояву самоаналізу (рефлексивності) в ситуації вибору, у прийнятті рішень, у різних видах професійної діяльності (О. Санніков, Л. Жорняк) та етапи прийняття ефективних рішень у професійній діяльності соціальних працівників (А. Дуля, М. Лехолетова, Т. Спіріна); розвиток адвокаційного потенціалу самих сімей військовослужбовців, що передбачає їх навчання, організацію та підтримку у самоадвокації (П. Бойко, А. Рижанова) та підкреслено, що важливо створювати можливості для участі сімей військовослужбовців у процесах прийняття рішень через представництво у різних дорадчих органах, робочих групах, громадських радах (Рижанова, Бойко, 2024); важливість моніторингу та оцінки якості наданих соціальних послуг, в тому числі і соціальної адвокації (В. Попович, Т. Новак та С. Щербина). Водночас проблематика соціальної адвокації у роботі з сім'ями військовослужбовців залишається недостатньо дослідженою та потребує аналізу й визначення форм і змісту такої роботи.

МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Враховуючи актуальність зазначеної проблематики та наявність досить широкого кола сімей військовослужбовців в Україні, які мають свої специфічні проблеми у зв'язку із участю члена родини у бойових діях, і як наслідок, необхідність здійснення соціальної адвокації таких сімей, нами була поставлена **мета статті**: виокремити проблеми сімей військовослужбовців та схарактеризувати форми соціальної адвокації у роботі з сім'ями військовослужбовців.

Для досягнення поставленої мети ставились такі **завдання**:

1. Розкрити особливості сімей військовослужбовців як вразливої категорії населення та виокремити їхні проблеми зумовлені участю члена сім'ї у бойових діях.

2. Схарактеризувати форми соціальної адвокації для вирішення проблем сімей військовослужбовців в Україні.

Методи дослідження підпорядковані намаганням всебічно розв'язати поставлені завдання, а тому було використано методи аналізу, синтезу та систематизації наукових джерел для визначення базових понять дослідження, характеристики сімей військовослужбовців й виокремлення їхніх проблем; метод порівняння та аналіз нормативно-правової бази для визначення правових засад соціальної адвокації з вразливими групами населення й виявлення форм та змісту соціальної адвокації у роботі з сім'ями військовослужбовців в Україні. Загалом було проаналізовано 21 дослідження, в яких розкрито різні аспекти соціальної роботи, соціальної адвокації з вразливими групами населення, у тому числі з сім'ями військовослужбовців в Україні, а також нормативно-правові документи України. Зокрема, закони України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» (1991 р., зі змінами 2026 року), «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (1993 р., зі змінами 2026 року), «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на

тимчасово окупованій території України» (2014 р., зі змінами 2024 року), «Про соціальні послуги» (2019 р., зі змінами 2026 року). Зважаючи на специфіку обраної проблеми дослідження, нам важливо було опиратись на чинне законодавство України.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Інтенсивні бойові дії, що тривають на території України з лютого 2022 року вплинули на всі сфери суспільного життя. Під час війни вразливі групи населення стають ще більш уразливими, не виключенням є і сім'ї військовослужбовців, для яких потреба у соціальній підтримці та соціальна адвокація інтересів сімей військовослужбовців набувають особливої актуальності та важливості.

Здійснення соціальної підтримки та соціальної адвокації сімей військовослужбовців регламентується законодавством України. Зокрема, визначено: основні засади державної політики у сфері соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, встановлює єдину систему їх соціального та правового захисту (Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей, 1991); правовий статус ветеранів війни, створення належних умов для їх життєзабезпечення, формування в суспільстві шанобливого ставлення до них (Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту, 1993); особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях України (Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України, 2014); основні організаційні та правові засади надання соціальних послуг, спрямованих на профілактику складних життєвих обставин, подолання або мінімізацію їх негативних наслідків, особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах (Про соціальні послуги, 2019).

Здійснюючи класифікацію різних груп отримувачів соціальних послуг А. Дуля та В. Лютий визначили, що сім'ї військовослужбовців належать до категорії сімей, які перебувають в особливо вразливому стані, адже в них спостерігається порушення внутрішньосімейних взаємовідносин, обмеженість ресурсів для створення належних умов життєдіяльності та розвитку їхніх членів, пережиття травмуючих подій внаслідок бойових дій, ризик проявів девіантної поведінки (Дуля, Лютий 2024). Особливості статусу сім'ї військовослужбовця в умовах воєнного стану полягають у постійній невизначеності щодо свого майбутнього та близької людини, підвищених ризиках втрати годувальника та необхідності швидкої адаптації до нових життєвих обставин. У такому разі варто залучати осіб, які переживають втрату до участі у спеціалізованих програмах підтримки, для нормалізації переживання горя та зменшення симптомів посттравматичного стресу і ускладненого (продовженого) горя.

Науковці О. Косьянова, Г. Козлова, Т. Лазоренко зазначають, що «особам із високим стресом доцільно пропонувати методи регуляції емоцій (заохочення вираження почуттів у безпечному середовищі) та поступового планування майбутніх дій, щоб знизити внутрішню напругу» (Косьянова, Лазоренко, Козлова, 2025:18). Важливо зазначити, що зниження напруги залежить і від усвідомлення труднощів, побудови членами сімей необхідної послідовності дій спрямованої на реалізацію адекватного умовам варіанту розв'язування проблеми (Санніков,

Жорняк, 2024). Для ефективної допомоги у вирішенні проблеми соціальному працівнику необхідно розробити варіанти розв'язання проблеми, окреслити переваги та недоліки цих варіантів з метою вибору оптимального рішення в конкретній ситуації у роботі з членами сімей військовослужбовців (Лехолетова, Спіріна, Дуля, 2025). Важливо також приділити увагу обов'язковому обґрунтуванню зробленого вибору.

Дослідження потреб та проблем сімей військовослужбовців, здійснене О. Коваленко та К. Петровською, показало, що сім'ї військовослужбовців є особливою вразливою групою населення, яка стикається з проблемами пов'язаними з військовою службою члена сім'ї (часті переїзди, тривалу розлуку, стреси, пов'язані з участю члена сім'ї у бойових діях) та їх впливом на функціонування сім'ї (Коваленко, Петровська, 2024).

Відсутність батька або матері внаслідок проходження військової служби порушує усталений уклад сімейного життя: традиційні ролі та обов'язки перерозподіляються між членами сім'ї, що створює надмірне навантаження насамперед на дітей та осіб похилого віку, які раніше подібних функцій не виконували (Трубавіна, Бойко, 2021). Сукупність кризових, травматичних і дестабілізуючих чинників посилює вразливість сімей військовослужбовців та породжує у них специфічні проблеми.

Результати аналізу наукових досліджень (Трубавіна, Бойко, 2021; Сидоренко, 2022; Дуля, 2023; Коваленко, Петровська, 2024; Косьянова, Лазоренко, Козлова, 2025), дозволили узагальнити проблеми сімей військовослужбовців в Україні та визначити їх характерні ознаки й прояви (таблиця 1).

Таблиця 1. Проблеми сімей військовослужбовців

Групи проблем	Характерні ознаки та прояви
Психологічні проблеми	- емоційні труднощі (посилена напруга, стурбованість, тривожність, страх, занепокоєння за життя та здоров'я близької людини, безпорадність, самотність, дефіцит прояву позитивних почуттів); - негативні емоційні реакції (злість, гнів, образа); - психологічне виснаження (супроводжується відчуттям небезпеки, втрати контролю над життєвими обставинами та тривожними очікуваннями); - емоційні коливання, пов'язані з війною (від гордості за свого рідного до постійного страху за його життя, від надії на швидке повернення до розчарування через невизначеність перспектив); - ризик розвитку психічних розладів (формування тривожних розладів, депресивних станів, посттравматичного стресового розладу, особливо якщо сім'я отримує травмуючу інформацію).
Сімейні та міжособистісні проблеми	- порушення внутрішньосімейної взаємодії та функціонування сім'ї; - перерозподіл сімейних ролей та рольове перенавантаження (член сім'ї, який залишився вдома перебирає на себе всі

	сімейні обов'язки, що призводить до фізичного та морального виснаження); - конфлікти в сім'ї; - труднощі у спілкуванні з дітьми про ситуацію; - дефіцит батьківської уваги та спілкування.
Проблеми з вихованням та розвитком дітей	- поведінкові проблеми; - труднощів у навчанні та соціалізації; - неслухняність, не контрольованість, безвідповідальність; - розвиток ранньої самостійності; - відчуття провини за те, що батько чи мати пішли на фронт, або, навпаки, агресію через відчуття покинутості.
Соціальні проблеми	- соціальна ізоляція; - відчуття нерозуміння з боку оточення; - зниження адаптаційної здатності до нових життєвих обставин; - обмежений доступ до якісних соціальних послуг у місцях проживання (особливо в сільській місцевості або невеликих містах).
Побутові проблеми	- неможливість та втома від самостійного розв'язання всіх побутових питань членом сім'ї, який залишився дома; - перевантаження домашніми обов'язками; - відсутність власного житла або незадовільні житлово-побутові умови.
Фінансові проблеми	- залежність від заробітної плати учасників бойових дій; - безробіття одного із членів сім'ї, який здійснює догляд за малолітніми дітьми, які потребують постійного догляду, що унеможливорює працевлаштування дружини чи чоловіка; - втрата додаткових джерел доходу; - необхідність переїзду; - зростання цін на товари та послуги; - додаткові витрати на лікування, психологічну підтримку та освіту.
Правові та адміністративні проблеми	- проблеми з оформленням документів (отримання статусу «учасник бойових дій», «інвалід війни» та «член сім'ї загиблого»); - бюрократичні перешкоди у реалізації прав та труднощі з отриманням пільг та послуг; - часткова невідповідність гарантій, які надаються реальним потребам сімей у сучасних умовах; - недостатня поінформованість про наявні можливості; - відсутність координації між різними відомствами та установами.

Джерело: складено авторами самостійно

Таким чином, нами виокремлено 7 груп проблем сімей військовослужбовців в Україні (психологічні, сімейні та міжособистісні

проблеми, проблеми з вихованням та розвитком дітей, соціальні, фінансові, побутові, правові та адміністративні). Вважаємо, що вирішення зазначених проблем сімей військовослужбовців можливе шляхом комплексної підтримки з боку держави, громадянського суспільства та системи соціальних послуг. Щоб унеможливити потрапляння сімей військовослужбовців у складні життєві обставини варто добирати та застосовувати форми соціальної адвокації відповідно до конкретного випадку сімей військовослужбовців.

Дослідження розвитку соціальних послуг під час війни свідчить про значне зростання попиту на різноманітні види допомоги особам, які постраждали від війни, в тому числі і сім'ям військовослужбовців. Серед найбільш необхідних є: психологічна, матеріальна та правова допомога та допомога з працевлаштування, підвищення кваліфікації та перекваліфікації. Водночас дані цього дослідження вказують на недостатню кількість кваліфікованих фахівців, здатних працювати з травмованими людьми та в сфері захисту прав та представництва інтересів, складнощі у координації зусиль різних установ та відсутність єдиної інформаційної платформи для поінформування осіб, які постраждали від війни про їхні права, соціальні послуги, які вони можуть отримати та способи їх отримання (Розвиток соціальних послуг..., б.д.). Водночас науковці Н. Ломоносова, Ю. Назаренко, А. Хелашвілі наголошують, що територіальні громади відіграють ключову роль у наданні допомоги сім'ям військовослужбовців, оскільки саме на рівні громади можна забезпечити найбільш оперативну та адресну допомогу (Ломоносова, Хелашвілі, Назаренко, 2024). Вважаємо, що зазначені проблеми сімей військовослужбовців підкреслюють необхідність використання соціальної адвокації як дієвого інструменту захисту їхніх прав та інтересів.

Соціальна адвокація є важливою складовою соціальної роботи, яка допомагає соціальним працівникам у своїй практичній діяльності захищати, відстоювати права й інтереси вразливих груп населення (Лях, Петрович, Спірін, 2022). Вона особливо актуальна у контексті роботи з сім'ями військовослужбовців, оскільки вони є вразливою групою населення та мають широкий спектр законодавчо закріплених прав та пільг. Держава має регламентувати не лише права військовослужбовців та членів їхніх сімей, але й створювати умови їх захисту, включаючи можливості оскаржити рішення, вносити зміни в нормативно-правові документи, які стосуються їхніх прав та отримання соціальних послуг й забезпечення пільгами та гарантіями, отримання якісних соціальних послуг, які відповідають їхнім запитам та потребам.

Виділяють три типи соціальної адвокації: індивідуальна (захист прав та представництво інтересів клієнта); групова (захист інтересів певної групи населення, які мають спільні проблеми та потреби); системна (зміна політики, законодавства чи моделей надання допомоги на інституційному рівні) (Інструментарій адвокації у сфері захисту, б. д.). Адвокаційну кампанію умовно можна поділити на 8 етапів (визначення соціальної проблеми та формулювання мети, аналіз проблеми та визначення цілей, визначення «мішеней» адвокаційної кампанії, виявлення союзників, знаходження ресурсів, створення та виконання робочого плану, моніторинг та оцінка) (Лехолетова, Лях, Спіріна, 2022). Розуміння особливостей кожного з етапів та можливих труднощів у процесі їх

реалізації, може забезпечити ефективність адвокаційної кампанії, і як наслідок, вирішити проблеми отримувачів послуги.

Ключовими рисами адвокаційної кампанії є: зміни політики як мета (визначення максимально конкретні причини і наслідки проблеми, розробити рішення та кроки для його реалізації, розбити проблему на підпроблеми, для досягнення послідовних перемог); системні зміни; зміна ставлення як стратегічний інструмент (Перфецька, 2025). Соціальна адвокація у роботі з сім'ями військовослужбовців має зосереджуватись виключно на інтересах сімей військовослужбовців, забезпечувати їхню інформовану згоду на всі дії, поважати їхнє право на самовизначення та приймати остаточні рішення щодо власного життя. Соціальним працівникам при здійсненні соціальної адвокації необхідно враховувати як індивідуальні потреби кожної сім'ї, так і системні проблеми, які впливають на всю цільову групу.

До інструментів соціальної адвокації з вразливими групами населення, які можна використовувати і у роботі з сім'ями військовослужбовців, відносимо: звернення громадян, запити на надання інформації та депутатські запити, використання електронних сервісів органів влади та їхніх відкритих баз даних (звернення у форматі скарг чи пропозицій, написання та подання петицій, подання позовів до суду, написання листів до різних установ, громадська експертиза, доручення виборців); особисті зустрічі з посадовцями, проведення переговорів, консультації, членство в наглядових радах; громадські обговорення, громадські слухання, збори громадян за місцем проживання, місцева ініціатива; ненасильницькі акції прямої дії (флешмоби, марші й демонстрації, форуми, вуличні акції, збір підписів, опитування, виставки, розповсюдження друкованих матеріалів); робота із засобами масової інформації (прес-конференції, брифінги, підготовка та розсилання прес-релізів, інтерв'ю, аналітичні матеріали) та ін.

Систематичний збір інформації про проблеми сімей військовослужбовців та стан реалізації їхніх прав може відбуватись через опитування, інтерв'ю, фокус-групи, аналіз статистики, що дає змогу виявити найгостріші проблеми, визначити пріоритети соціальної адвокації, сформулювати конкретні вимоги до органів влади та оцінити ефективність впроваджених змін.

На етапі ініціювання змін у нормативно-правовій базі та вдосконалення механізмів реалізації прав сімей військовослужбовців, корисними будуть запропоновані В. Циганок ключові напрями необхідних законодавчих змін, а саме: підготовка пропозицій до законопроектів, здійснення експертиз чинного законодавства, участь у парламентських слуханнях та робочих групах, лобіювання підтримки, організацію громадських кампаній на підтримку законодавчих ініціатив (Циганок, 2023). В цих випадках важливо забезпечити участь самих сімей військовослужбовців у процесі розробки законодавства через громадські слухання, консультації, опитування, обговорення.

Однією із форм соціальної адвокації є лобіювання, що визначається як акт законної спроби вплинути на дії, політику чи рішення державних службовців, найчастіше законодавців чи членів регулюючих органів та передбачає прямий контакт обличчям до обличчя (Надута-Скринник, 2022). Тут важливим є налагодження міжсекторної взаємодії з представниками органів державної влади,

місцевого самоврядування, державних та недержавних організацій, військових структур, бізнесу, засобів масової інформації.

Умовою досягнення системних змін є коаліційна адвокація та мережева взаємодія, яка направлена на створення та підтримку спільнот і мереж сімей військовослужбовців, співпрацю з громадськими, ветеранськими та правозахисними організаціями для досягнення спільних цілей. У цьому контексті, науковці Н. Ломоносова, А. Хелашвілі та Ю. Назаренко підкреслюють необхідність побудови партнерських відносин між державними органами, громадськими організаціями, бізнесом, ЗМІ та самими сім'ями військовослужбовців (Ломоносова, Хелашвілі, Назаренко, 2024). Коаліції дають змогу об'єднати ресурси, розділити між собою обов'язки та відповідальність, посилити вплив на осіб, які приймають рішення, та забезпечити сталість ініціатив соціальної адвокації. Важливо, щоб членами коаліції були не лише організації, які надають соціальні послуги сім'ям військовослужбовців, але й громадські об'єднання самих військовослужбовців, сімей військовослужбовців (дружин, матерів), експертні установи, засоби масової інформації та впливові особи.

Однією із форм соціальної адвокації є застосування інструментів впливу на розподіл державних ресурсів та забезпечення належного фінансування програм підтримки сімей військовослужбовців. З цією метою потрібно здійснювати аналіз державного та місцевих бюджетів, пошук невідповідностей між проголошеними пріоритетами та реальним фінансуванням, підготовку обґрунтованих пропозицій щодо збільшення видатків на соціальний захист, моніторинг виконання бюджету та ефективності використання коштів. Участь громадськості у бюджетному процесі через громадські слухання та громадські бюджети дає змогу враховувати реальні потреби сімей (Розвиток соціальних послуг..., б. д.).

Також, соціальна адвокація передбачає вплив на процеси надання соціальних послуг, підвищення їх якості та доступності. Науковці В. Попович, Т. Новак та С. Щербина наголошують на необхідності постійного моніторингу якості послуг та залучення отримувачів до процесу оцінювання (Попович, Новак, Щербина, 2023). Така діяльність включає документування випадків нена належного надання послуг, підготовку скарг та звернень до керівництва установ, організацію зустрічей з керівниками для обговорення проблем, проведення громадського моніторингу роботи закладів, розробку стандартів якості послуг за участю самих сімей військовослужбовців.

З метою формування громадської думки про сімей військовослужбовців, підняття проблем даної групи на рівень обговорень в суспільстві, зниження рівня дискримінації та стигматизації, сприяння політичним змінам доцільною буде співпраця із засобами масової інформації, як одна із форм соціальної адвокації. Вона здійснюється у різних форматах, в саме: через новини, авторські та аналітичні статті, інтерв'ю, репортажі, блоги, соціальні мережі, прес-релізи, публічні виступи, конференції (Надута-Скринник, 2022). Так, співпраця із засобами масової інформації дозволяє висвітлювати історії військовослужбовців та їхніх сімей, існуючі проблеми і виклики з якими вони зіштовхуються та успішні кейси їх вирішення (особисті історії сімей, які роблять проблему більш зрозумілою та близькою для широкої громадськості), здійснювати моніторинг

медіа-дискурсу щодо сімей військовослужбовців, спростовувати стереотипи та дезінформацію у публічному просторі.

На основі аналізу наукових джерел (Лях, Петрович, Спірін, 2022; Надута-Скринник, 2022; Лехолетова, Лях, Спіріна, 2022; Попович, Новак, Щербина, 2023; Циганок, 2023; Перфецька, 2025;), ми визначили, що форма соціальної адвокації полягає у виборі певних дій для досягнення мети. У контексті роботи з сім'ями військовослужбовців вона передбачає здійснення цілеспрямованих дій з метою захисту їхніх прав, представництва інтересів та на покращення умов їхнього життя й якості надання соціальних послуг. Форми та зміст соціальної адвокації у роботі з сім'ями військовослужбовців представлені в таблиці 2.

Таблиця 2. Форми та зміст соціальної адвокації з сім'ями військовослужбовців

Форма	Зміст
Індивідуальна адвокація	представлення та захист інтересів конкретної сім'ї військовослужбовця у взаємодії з органами державної влади, місцевого самоврядування, соціальними службами та іншими організаціями
	супровід сімей військовослужбовців при зверненні за соціальними виплатами, пільгами, послугами та у вирішенні індивідуальних проблемних ситуацій
	інформування та консультування членів сімей щодо їхніх прав, наявних ресурсів та можливостей захисту своїх інтересів
Дослідження та розробка політики	вивчення проблем та аналіз потреб сімей військовослужбовців
	розробка та формулювання спільної позиції із сім'ями військовослужбовців щодо заходів вирішення їхніх проблем та задоволення потреб
	підготовка та публікація дослідницьких та аналітичних матеріалів для органів влади, громадськості та зацікавлених сторін
Лобіювання та прямий діалог з представниками влади	налагодження міжвідомчої взаємодії (представники органів державної влади, місцевого самоврядування, державних та недержавних організацій, військових структур, бізнесу, ЗМІ)
	організація та участь у зустрічах, круглих столах, робочих групах з питань захисту прав та забезпечення соціальними послугами сімей військовослужбовців
	написання звернень, петицій і листів з вимогами щодо захисту прав сімей військовослужбовців
Організація міжсекторної взаємодії та діалогових майданчиків	об'єднання та налагодження взаємодії із зацікавленими сторонами (сім'ї військовослужбовців, державні та недержавні організації, посадовці, волонтери, лідери громад) у просторах підтримки, на спільних платформах, круглих столах з метою обговорення проблем сімей військовослужбовців та спільному пошуку рішень
	фасилітація переговорів, медіація між сім'ями і державними структурами

Просвітницька адвокація та мобілізація громад	проведення інформаційних кампаній, публічних та навчальних заходів з метою підвищення обізнаності жителів громад про потреби сімей військовослужбовців і солідарність з ними, з метою залучення громад до вирішення проблем даної цільової групи
	організація громадських слухань, залучення громадських активістів як адвокатів
Розвиток лідерського потенціалу та агентності сімей військовослужбовців	проведення програми розвитку лідерства членів сімей військовослужбовця
	підтримка їх участі у громадському житті та прийнятті рішень, залучення до волонтерської та соціально-корисної діяльності
Співпраця із засобами масової інформації	співпраця з місцевими та національними медіа, використання соціальних мереж і цифрових платформ для висвітлення історій військовослужбовців та їхніх сімей, існуючих проблем і викликів з якими вони зіштовхуються та успішних кейсів їх вирішення
	моніторинг медіа-дискурсу щодо сімей військовослужбовців
	спростування стереотипів та дезінформації у публічному просторі
Коаліційна адвокація та мережева взаємодія	створення та підтримка спільнот і мереж сімей військовослужбовців, співпраця з громадськими, ветеранськими та правозахисними організаціями для досягнення спільних цілей
	координація спільних адвокаційних кампаній коаліційних партнерів
Підтримка організацій громадянського суспільства	надання фінансової, інформаційної, організаційної, матеріально-технічної та експертної підтримки громадським організаціям, які надають допомогу сім'ям військовослужбовців та громадським об'єднанням сімей військовослужбовців, навчання та консультації з питань адвокації
Зміна соціальних норм і поведінки	підтримка соціального навчання та використання авторитетних голосів і лідерів думок з метою формування поваги, толерантного ставлення, подолання стигматизації до сімей військовослужбовців у суспільстві
	налагодження співпраці з культурними та релігійними інституціями
Правова (юридична) адвокація	правовий аналіз чинного законодавства щодо прав та соціального захисту сімей військовослужбовців, виявлення прогалин і суперечностей
	підготовка та подання звернень, скарг, позовів на захист прав сімей військовослужбовців у судових й адміністративних інстанціях
	правова просвіта членів сімей військовослужбовців щодо їхніх прав та механізмів їх реалізації

Моніторинг і підзвітність	систематичне відстеження виконання органами влади прийнятих рішень, законів та програм, спрямованих на підтримку сімей військовослужбовців
	збір, аналіз та оприлюднення даних про стан дотримання прав та задоволення потреб сімей військовослужбовців
	публічне інформування громадськості та органів влади про результати моніторингу з метою забезпечення підзвітності та стимулювання системних змін

Джерело: складено авторами самостійно

Соціальна адвокація у роботі з сім'ями військовослужбовців спрямована на досягнення змін на різних рівнях — від конкретних політичних і адміністративних рішень до системних перетворень у сфері захисту прав та надання соціальних послуг цій категорії населення. Важливою умовою ефективної адвокації є безпосереднє залучення самих сімей військовослужбовців до процесу прийняття рішень — через опитування, громадські слухання, акції прямої дії та інші форми участі. Це не лише підвищує якість і адресність адвокаційних зусиль, а й реалізує право сімей військовослужбовців бути активними учасниками змін, що їх безпосередньо стосуються, а не лише їх об'єктами.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Сім'ї військовослужбовців є особливою вразливою категорією населення, специфіка якої визначається постійною невизначеністю щодо майбутнього, підвищеним ризиком втрати годувальника та необхідністю швидкої адаптації до нових життєвих обставин. Зазначені чинники зумовлюють комплексний характер потреб цих сімей і вимагають системної підтримки з боку держави, громадянського суспільства та системи соціальних послуг.

Виокремлені сім груп проблем сімей військовослужбовців (психологічні, соціальні, побутові, фінансові, сімейні та міжособистісні, правові та адміністративні проблеми, проблеми з вихованням та розвитком дітей) зумовлені участю члена сім'ї у бойових діях.

З'ясовано, що форми соціальної адвокації, у контексті роботи з сім'ями військовослужбовців, передбачають здійснення цілеспрямованих дій з метою захисту їхніх прав, представництва інтересів та покращення умов їхнього життя й якості надання соціальних послуг.

На основі аналізу наукових джерел формами соціальної адвокації для вирішення проблем сімей військовослужбовців в Україні визначено такі: індивідуальна адвокація; дослідження та розробка політики; лобіювання та прямий діалог з представниками влади; організація міжсекторної взаємодії та діалогових майданчиків; просвітницька адвокація та мобілізація громад; розвиток лідерського потенціалу та агентності сімей військовослужбовців; співпраця із засобами масової інформації; коаліційна адвокація та мережева взаємодія; підтримка організацій громадянського суспільства; зміна соціальних норм і поведінки; правова (юридична) адвокація; моніторинг і підзвітність.

Таким чином, соціальна адвокація у роботі з сім'ями військовослужбовців в Україні є багатовимірним процесом, що включає різноманітні форми впливу на політику, практику надання соціальних послуг та громадську думку. Соціальна адвокація з сім'ями військовослужбовців потребує комплексного підходу, що передбачає поєднання різних форм соціальної адвокації, координації зусиль державних органів та громадських організацій, професійної підготовки соціальних працівників та розвитку адвокаційного потенціалу самих сімей військовослужбовців.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні трансформації потреб сімей військовослужбовців у післявоєнний період та розробці відповідних моделей соціальної адвокації, а також у дослідженні міжсекторної взаємодії державних органів, громадських організацій і територіальних громад у забезпеченні комплексного захисту прав цієї категорії населення.

ЛІТЕРАТУРА

Дуля, А. В. (2023). *Соціальна підтримка недержавними організаціями сімей учасників антитерористичної операції* [Дис. ... д-ра філософії зі спеціальності 231 – соціальна робота, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка]. <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/45931/>

Дуля, А., Лютий, В. (2024). Класифікація різних груп отримувачів соціальних послуг за ознаками соціальної дезадаптації, виключеності та вразливості. *Ввічливість. Humanitas*, (5), 11–18. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.5.2>

Інструментарій адвокації у сфері захисту. (2024). Global Protection Cluster, 100. https://globalprotectioncluster.org/sites/default/files/2025-08/protection_advocacy_toolkit_ukr.pdf

Коваленко, О., Петровська, К. (2024). Оцінка потреб та проблем сімей військовослужбовців. *Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти* : зб. матеріалів VI Всеук. наук.практ. інт.-конф. (23–24 жовтня 2024 р., м. Запоріжжя). Запоріжжя, 408–418.

Косьянова, О., Лазоренко, Т., Козлова, Г. (2025). Психологічні кореляції переживання непоправної втрати: емпіричний аналіз. *Наука і освіта*, (3), 14–20. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2025-3-2>

Лехолетова, М., Лях, Т. (2020). Підготовка майбутніх соціальних працівників до адвокаційної діяльності. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2(96), 135–144. <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2020.02/135-144>

Лехолетова, М., Лях, Т., Спіріна, Т. (2022). Алгоритм організації та проведення успішної адвокаційної кампанії із представництва інтересів. *Social Work and Education*, 9(1), 67–78. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.22.5.5>

Лехолетова, М., Спіріна, Т., Дуля, А. (2025). Етапи та методи прийняття ефективних рішень у професійній діяльності соціальних працівників. *Ввічливість. Humanitas*, (2), 123–133. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.2.17>

Ломоносова, Н., Хелашвілі, А., Назаренко, Ю. (2024). *Соціальні послуги для ветеранів та ветеранок у громадах: виклики та потреби : дослідження* / наук. ред. Ю. Назаренко, Н. Ломоносова; Правозахисний центр «Принцип», Cedos. Київ : Принцип. 132.

Лях, Т., Петрович, В., Спірін, А. (2022). Інструменти соціальної адвокації прав та інтересів вразливих груп населення. *Ввічливість. Humanitas*, (3), 54–60. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.3.8>

Надута-Скринник, О. (2022). *Практичний посібник з адвокації для організацій громадянського суспільства (ОГС) та організацій пацієнтів*. Київ. 107.

Перфецька, А. (2025). *Адвокація, що змінює систему: практичні кейси, методи та інструменти. Дім громадянського суспільства*. <https://home.ednannia.ua/online-studio/articles/advokatsiya-shho-zminyuuye-systemu-praktychni-kejsy-metody-ta-instrumenty>

Попович, В., Новак, Т., Щербина, С. (2023). Управління системою соціальної роботи в умовах воєнного стану в Україні. *Підприємництво та управління розвитком соціально-економічних систем*, (2), 223–245.

Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України № 1207-VII (2024) (Україна). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>

Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України № 2011-XII (2026). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>

Про соціальні послуги : Закон України № 2671-VIII (2026). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту : Закон України № 3551-XII (2026). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>

Рижанова, А. О., Бойко, П. В. (2024). Особливості соціальної роботи із військовослужбовцями та їх сім'ями: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Партнерська взаємодія у системі інститутів соціальної сфери* : зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конф. (26 листопада 2024 р., м. Ніжин) / заг. ред. О. В. Лісовця. Ніжин, 84–86.

Розвиток соціальних послуг під час війни : дослідження (б. д.). / підгот. адвок. аналітиками БФ «Право на захист» як партнера Консорціуму Реагування (Ukraine Response Consortium). Київ, 33, https://r2p.org.ua/storage/documents/73c6d24b0db41d1b87296303a1250a19bf4cf7d5_original.pdf

Санніков, О., Жорняк, Л. (2024). Самоаналіз і прийняття рішення. *Наука і освіта*, (4), 62–70. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2024-4-9>

Семенова, І. (2025). Україна відзначає День Збройних сил: найважливіші цифри про армію на 12-му році війни проти Росії. *NV: інформаційно-аналітичний портал*. <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/den-zbroynih-sil-ukrajini-2025-7-golovnih-cifr-pro-viyska-skilki-skladovih-i-znachennya-dati-50565202.html>

Сидоренко, А. О. (2022). Соціальний захист членів сімей військовослужбовців в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. *Аналітично-порівняльне правознавство*, (6), 151–155. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.06.27>

Соціальна робота і соціальна освіта в умовах сьогодення: проблеми та перспективи розвитку : кол. монографія. (2023). / С. Калаур, Н. Олексюк, Г. Олійник, Л. Петришин та ін. ; за ред. О. Сороки, Г. Лещук. Тернопіль : Осадца Ю. В. 288.

Трубавіна, І. М., Бойко, С. М. (2021). Етика спілкування з сім'ями військовослужбовців у військово-соціальній роботі. *Проблеми формування громадянського суспільства в Україні: 30 років незалежності*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (19 травня 2021 р. м. Дніпро). Дніпро, 239–241.

Циганок, В. М. (2023). Сучасний стан законодавства України про соціальний захист військовослужбовців та членів їх сімей. *Аналітично-порівняльне правознавство*, (6), 377–381. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.06.64>

SOCIAL ADVOCACY IN WORKING WITH FAMILIES OF MILITARY SERVANTS IN UKRAINE

Alina DULIA, doctor of Philosophy, specialty 231 Social work, Senior Lecturer of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, Ukraine; a.dulia@kubg.edu.ua

Maryna LEKHOLETOVA, PhD in Pedagogy, Associate Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, Ukraine; m.lekholetova@kubg.edu.ua

Tetiana SPIRINA, PhD in Pedagogy, Associate Professor, Head of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, Ukraine; t.spirina@kubg.edu.ua

Svitlana SAPIHA, PhD in Pedagogy, Associate Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, Ukraine; s.sapiha@kubg.edu.ua

Abstract. *The relevance of the study is due to the increase in the number of military families who are in a vulnerable state due to the numerous problems they face during the full-scale invasion of Ukraine and the need to characterize the forms of social advocacy to solve them.*

The purpose of the article is to identify the problems of military families and characterize the forms of social advocacy in working with military families. To achieve the goal, the following tasks were set: to reveal the features of military families as a vulnerable category of the population and to identify their problems caused by the participation of a family member in hostilities; to characterize the forms of social advocacy to solve the problems of military families in Ukraine.

The following methods were used: analysis, synthesis and systematization of scientific sources to determine the basic concepts of the study, characterization of military families and identification of their problems; a method of comparison and analysis of the regulatory and legal framework to determine the legal foundations of social advocacy with vulnerable groups of the population and identify the forms and content of social advocacy in working with families of military personnel in Ukraine.

7 groups of problems of military families in Ukraine were identified (psychological, family and interpersonal problems, problems with the upbringing and development of children, social, financial, household, legal and administrative). The following forms of social advocacy to solve the problems of military families in Ukraine were identified: individual advocacy; research and policy development; lobbying and direct dialogue with government representatives; organization of intersectoral interaction and dialogue platforms; educational advocacy and community mobilization; development of leadership potential and agency of military families; cooperation with the media; coalition advocacy and network interaction; support for civil society organizations; change of social norms and behavior; legal (juridical) advocacy; monitoring and accountability.

It has been established that social advocacy in working with families of military personnel requires a comprehensive approach, which involves combining various forms of social advocacy, coordinating the efforts of state bodies and public organizations,

professional training of social workers, and developing the advocacy potential of the families of military personnel themselves.

Key words: vulnerable population groups, families of military personnel, social services, social advocacy, forms of social advocacy, coalition, intersectoral interaction, decision-making.

References

Dulia, A. V. (2023). Social support by non-governmental organizations to the families of participants in the anti-terrorist operation. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

Dulia, A., Liutyi, V. (2024). Classification of different groups of recipients of social services according to signs of social maladjustment, exclusion and vulnerability. *Humanitas*, 5, 11–18. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.5.2> [in Ukrainian].

Protection advocacy toolkit. (2025). *Global Protection Cluster*, 100. https://globalprotectioncluster.org/sites/default/files/2025-08/protection_advocacy_toolkit_ukr.pdf [in Ukrainian].

Kovalenko, O., & Petrovska, K. (2024). Assessment of the needs and problems of military families. *Socio-educational dominants of professional training of specialists in the social sphere and inclusive education: collection of materials of the VI All-Ukrainian Scientific Practical Int. Conference* (October 23–24, 2024, Zaporizhzhia). 408–418. [in Ukrainian].

Kosyanova, O., Lazorenko, T., Kozlova, A. (2025). Psychological correlates of experiencing irreparable loss: empirical analysis. *Science and Education*. 3. 14–20. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2025-3-2> [in Ukrainian].

Lekholetova, M., Liakh, T. (2020). Preparing Future Social Workers for Advocacy. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 2(96), 135–144. <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2020.02/135-144> [in Ukrainian].

Lekholetova, M., Liakh, T., Spirina, T. (2022). Algorithm for organizing and conducting a successful interest representation advocacy campaign. *Social Work and Education*, 9(1), 67–78. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.22.5.5> [in Ukrainian].

Lekholetova, M., Spirina, T., Dulia, A. (2025). Stages and methods of making effectivedecisions in the professional activities of social workers. *Humanitas*, (2), 123–133. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.2.17> [in Ukrainian].

Lomonosova, N., Khelashvili, A., Nazarenko Yu. (2024). *Social services for veterans in communities: challenges and needs: research*. Kyiv: Princip [in Ukrainian].

Liakh, T., Petrovych, V., Spirin, A. (2022). Tools of social advocacy of rights and interests of vulnerable population groups. *Humanitas*, 3, 54–60. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.3.8> [in Ukrainian].

Naduta-Skrynnyk, O. (2022). *Practical guide to advocacy for civil society organizations (CSOs) and patient organizations*. Kyiv [in Ukrainian].

Perfetska, A. (2025). Advocacy that changes the system: practical cases, methods and tools. *Civil Society House*. <https://home.ednannia.ua/online-studio/articles/advokatsiya-shho-zminyuye-systemu-praktychni-kejsy-metody-ta-instrumenty> [in Ukrainian].

Popovych, V., Novak, T., & Shcherbyna, S. (2023). Management of the social work system in the conditions of martial law in Ukraine. *Entrepreneurship and management of the development of socio-economic systems*, 2. 223–245 [in Ukrainian].

On ensuring the rights and freedoms of citizens and the legal regime in the temporarily occupied territory of Ukraine: Law of Ukraine vid 15.04.2014 № 1207-VII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text> [in Ukrainian].

On social and legal protection of military personnel and members of their families: Law of Ukraine vid 20.12.1991 № 2011-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> [in Ukrainian].

On social services: Law of Ukraine vid 17.01.2019 № 2671-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> [in Ukrainian].

On the status of war veterans, guarantees of their social protection: Law of Ukraine vid 22.10.1993 № 3551-XII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text> [in Ukrainian].

Ryzhanova, A. O., Boyko, P. V. (2024). Peculiarities of social work with military personnel and their families: domestic and foreign experience. *Partnership interaction in the system of social sphere institutions*: collection of materials of the V International Scientific and Practical Conference (November 26, 2024, Nizhyn). 84–86. [in Ukrainian].

Development of social services during the war: research. (n.d.). Kyiv, 33. https://r2p.org.ua/storage/documents/73c6d24b0db41d1b87296303a1250a19bf4cf7d5_original.pdf [in Ukrainian].

Sannikov, O., Zhorniak, L. (2024). Samoanaliz i pryiniattia rishennia [Self-analysis and decision-making]. *Science and Education*. 4. 62-70. <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2024-4-9> [in Ukrainian].

Semenova, I. (2025). Ukraine celebrates Armed Forces Day: the most important figures about the army in the 12th year of the war against Russia. *NV: information and analytical portal*. <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/den-zbroynih-sil-ukrajini-2025-7-golovnih-cifr-pro-viyska-skilki-skladovih-i-znachennya-dati-50565202.html> [in Ukrainian].

Sydorenko, A. O. (2022). Social protection of family members of military personnel in Ukraine: problems and ways to solve them. *Analytical and comparative law*, 6, 151–155. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.06.27> [in Ukrainian].

Social work and social education in today's conditions: problems and development prospects: a collective monograph. (2023). / S. Kalaur, N. Oleksiuk, G. Oliynyk, L. Petryshyn and others; edited by O. Soroka, G. Leshchuk. Ternopil : Osadtsa Yu. V. [in Ukrainian].

Trubavina, I. M., Boyko, S. M. (2021). Ethics of communication with families of military personnel in military social work. *Problems of forming civil society in Ukraine*: 30 years of independence: materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference, Dnipro, May 19, 2021 Dnipro. 239–241. [in Ukrainian].

Tsyhanok, V. M. (2023). The current state of Ukrainian legislation on social protection of military personnel and their family members. *Analytical and comparative law*. 6. 377–381. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.06.64> [in Ukrainian].

Article history:

Received: January 25, 2026;

1st Revision: March 14, 2026;

Accepted: March 30, 2026.